

1. Úvod

Z údajů ČSÚ vyplývá, že předloni (2016) mělo psa 28 procent a kočku 19 procent domácností. Češi se tak v Evropě řadí k chovatelské špičce a za domácí mazlíčky utratí více jak 12 mld. korun ročně. Je zajímavé, že ačkoliv žije v naší zemi velký počet milovníků zvířat, potřebná legislativa vzniká pomalu a s velkými obtížemi. Systémová ochrana životního prostředí se v trestním právu objevuje teprve po roce 1989, v civilním prakticky až s novým občanským zákoníkem. Přitom ve velké Británii se tato problematika řeší od počátku 19. století a například nacistické Německo paradoxně v době, kdy umírali lidé v koncentračních táborech, mělo velmi přísné zákony na ochranu zvířat.

1.1. Pohled do minulosti

V našich končinách se setkáváme v civilním právu s otázkou náhrady škody ve vztahu ke zvířeti v Císařském nařízení ze dne 19. března 1916, jímž se vydává třetí částečná novela k obecnému zákoníku občanskému:

Podle § 14 státního základního zákona ze dne 21. prosince 1867, Z. Ř. č. 141, vidí se Mi nařídití takto: Paragraf 1320 ob. z. obč. bude nadepsán „7. zvířetem“ a měj toto znění:

Poškodilo-li někoho zvíře, odpovídá za to ten, kdo je k tomu popouzel, dráždil, neb opominul je opatrovati. Kdo zvíře chová, odpovídá, nedokáže-li, že se postaral o potřebné opatrování a dohled.

1.2. Stará úprava

Do konce roku 2013 zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, považoval zvíře za věc. Dle § 118 (1) *Předmětem občanskoprávních vztahů jsou věci, a pokud to jejich povaha připouští, práva nebo jiné majetkové hodnoty...* Z tohoto postavení zvířete se vycházelo i při stanovení škody, řešila se pouze jeho věcná hodnota, tzv. obecná cena.

Občanský zákoník z roku 1964 škodu způsobenou zvířetem jako samostatnou skutkovou podstatu nevymezoval. Odpovědnost chovatele za škodu způsobenou domácím zvířetem se posuzovala podle ustanovení § 415 a § 420 jako subjektivní a bylo třeba zavinění na straně škůdce z hlediska potřebného dozoru nad chovaným zvířetem.

Platilo tedy všeobecně presumované zavinění s možností vyvinění se ve smyslu § 420 odst. 3, pokud žalovaný prokázal, že škodu nezavinil, nebo bylo-li prokázáno, že si ji způsobil sám poškozený nebo třetí osoba, anebo že vznikla náhodou, k níž sám nevytvořil podmínky (srov. např. rozsudek bývalého Nejvyššího soudu SSR ze dne 25. 5. 1979, sp. zn. 3 Cz 31/79, uveřejněný v Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 5/1981, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1094/2001, a ze dne 14. 4. 2004, sp. zn. 25 Cdo 972/2003).

1.3. Aktuální úprava

Nová úprava zavádí nové pojmy a zvláštní druh odpovědnosti založený na objektivní odpovědnosti. Podle § 494 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník – ***Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.***

1.3.1. Definice pojmů

Je nutné **rozlišovat pojmy:**

- **zvíře** - podle zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání,
- **domácí zvíře** § 2 odst. 1 zákona č. 162/2003 Sb. zákon o zoologických zahradách (viz níže)
- **volně žijící živočich, živočich** - podle zákona č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin... (zákon o obchodování s ohroženými druhy) a zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
- **zvěř** podle zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů. Pojem zvěř je užší než pojem zvíře.

Zvířetem se rozumí každý **živý obratlovec**, kromě člověka, včetně volně žijícího zvířecího jedince a jeho samostatného života schopné formy, nikoliv však plod nebo embryo. Pojem zvíře tedy zahrnuje pouze některé živočichy, jedná se užší vymezení.

Občanský se zaměřil na vlastníky domácích zvířat. Nejenom, že tato zvířata tvoří součást bezprostředního okolí člověka, tedy budou častěji předmětem právního jednání, ale dá se předpokládat do jisté míry jejich ovládnutí člověkem. Dle důvodové zprávy se zvířata pokládají za divoká, pokud náleží k nedomestikovanému druhu, tj. celý druh žije zcela nebo převážně ve volné

přírodě (např. orel, liška), byť jsou jednotlivé kusy druhu člověkem chovány v zajetí. Samotný **OZ definici pojmu domácí zvíře neobsahuje**. Jediná zmínka o tomto pojmu, vyjma ustanovení § 2933, o kterém bude řeč dále, je § 1048 řešící otázku opuštěného domácího zvířete, tedy přivlastnění.¹ Naopak domácí zvířata, jsou ta, jejichž druh je domestikován, tedy žije v převážné míře s člověkem (pes, kočka, kuň). Lze si pomoci i definicí ze zákona o zoologických zahradách, dle které je **domácím zvířetem živočich, který patří k biologickému druhu, jenž vznikl činností člověka domestikací a žije převážně v přímé závislosti na péči člověka, případně druhotně zdivočelý živočich původně domestikovaného druhu nebo poddruhu**.

Základními objektivními znaky pro určení, zda se jedná o domácí zvíře, je tedy

- domestikace
- závislost na péči člověka.

2. Odpovědnost za škodu obecně

Základem odpovědnosti za škodu je povinnost škůdce nést důsledky deliktního chování. Škůdci vzniká za splnění zákonných podmínek nová povinnost spočívající v náhradě škody či nemajetkové újmy z protiprávního chování vzešlé. Úprava odpovědnosti za škodu plní funkci preventivně výchovnou a funkci reparační.

Aby došlo ke vzniku odpovědnosti za újmu, musí být splněny **tři** respektive **čtyři předpoklady**:

- existence **protiprávního jednání** (porušení jeho právní povinnosti)
- vznik **újmy** (nový občanský zákoník již nepoužívá jednotným výraz škoda, jenž byl výlučně používán starým zákoníkem, ale nahrazuje ho pojmem újma, pod nímž rozumíme každou ztrátu, **jak újmu na jmění** (škodu), tak i **újmu nemajetkovou**²)
- mezi tímto protiprávním jednáním a vznikem újmy musí existovat **příčinná souvislost** (kauzální nexus - škodná událost by nenastala, kdyby nedošlo k jednání škůdce, případně by nenastala takovým způsobem. Škoda musí být věcným i právně relevantním důsledkem protiprávního jednání.)

¹ § 1048 Domácí zvíře se považuje za opuštěné, pokud je z okolností zřejmý vlastníkův úmysl zbavit se zvířete nebo je vyhnat. To platí i o zvířeti v zájmovém chovu.

² Nemajetková újma představuje oproti škodě zásah do jiné než majetkové sféry poškozeného. Jedná se o osobnostní práva - zásah do soukromí, důstojnosti, dobré pověsti, tělesné a duševní integrity, cti, zdraví apod. odškodňuje se přiměřeným zadostiučiněním, v penězích. Majetková škoda se dělí na škodu skutečnou a ušlý zisk.

- v případě subjektivní odpovědnosti **zavinění** – buď ve formě úmyslu, nebo nedbalosti

Zákon dále stanoví, že každý je nejen povinen si počínat tak, aby škoda nevznikla (§ 2900 o.z.), ale dokonce zakročit v případě, že ji lze odvrátit (§ 2901 o.z.). Stejně tak se přenáší odpovědnost zakročit na poškozeného, pokud škodě zabránit může a neučinil tak (§ 2903 o.z.).

3. Škoda na zvířeti

Nový občanský zákoník pracuje s pojmem **újma**, která může být buď **majetková**³ nebo **nemajetková**⁴. Jak již bylo řečeno, podle § 494 o.z. má *živé zvíře zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.*

Živé zvíře tedy požívá vyšší míry ochrany. Při stanovení **výše majetkové škody se** nevychází pouze z „věcné“ hodnoty zvířete, tedy jeho obvyklé ceny (§ 2969 o.z.). Obvyklá cena v tomto případě není jediným kritériem pro stanovení výše škody. Je třeba zohlednit **zvláštní význam a hodnotu zvířete** jako živého tvora, **pro člověka** jako humánní bytost. Podle § 2970 (Náhrada při poranění zvířete), *při poranění zvířete nahradí škůdce účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví zraněného zvířete tomu, kdo je vynaložil; požádá-li o to, složí mu škůdce na tyto náklady přiměřenou zálohu.* Vymahatelnost tohoto ustanovení je relativní vzhledem k běžné délce soudních sporů v kontextu se zpravidla neodkladnou nutností léčby. *Náklady spojené s péčí o zdraví nejsou neúčelné, i když podstatně převyšují cenu zvířete, pokud by je vynaložil rozumný chovatel v postavení poškozeného.*

Zohledňují se tedy další skutečnosti a náklady, které mohou přesáhnout cenu obecnou, avšak tento prostor není neomezený, je moderován mírou určité rozumné přiměřenosti běžného chovatele. To však může do budoucna být problematická otázka k posouzení, neboť veterinární medicína dnes už běžně zahrnuje mnoho komplikovaných léčebných postupů (umělý kloub, operace páteře) přičemž náklady se pohybují i ve statisících a jsou chovatelé, kteří jsou ochotni tyto náklady podstoupit. Říct, že tito chovatelé nejsou rozumní, by bylo diskutabilní. Vyjma extrémních případů. Do úvahy při stanovení výše škody by pak přicházely další skutečnosti a to zejména proporcionalita výše škody - nákladů léčení ve vztahu nejen k zvířeti (např. chovné zvíře vs. domácí

³ došlo ke snížení ceny majetku nebo se hodnota majetku nezvýšila, ač měla - ušlý zisk

⁴ zásahem do **osobnostních práv** souvisejících s osobní svobodou, tělesnou integritou, soukromím, rodinným životem, ctí, důstojností a postavením ve společnosti.

mazlíček) a majiteli, ale i škůdci, jeho schopnostem a možností. Jak NS tak US opakovaně judikovali, že výše škody je limitována mj. i možnostmi škůdce. Nesmí být likvidační. Zákon na to pamatuje a nově **může** dle ust. § 2953 odst. (1) *z důvodů zvláštního zřetele hodných soud náhradu škody přiměřeně snížit. Vezme přitom zřetel zejména na to, jak ke škodě došlo, k osobním a majetkovým poměrům člověka, který škodu způsobil a odpovídá za ni, jakož i k poměrům poškozeného. Náhradu nelze snížit, byla-li škoda způsobena úmyslně.*

To ovšem neplatí v případě, že *způsobil-li škodu ten, kdo se hlásil k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání, porušením odborné péče.* (např. majitel loveckého psa nabídne, že dohledá ztracené zvíře a jeho pes po nalezení zvíře zabije.)

U majetkové škody nesmíme opomenout ani **ušlý zisk**. Dle ust. § 2952 o.z. se *hradí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk).* Tento druh škody přichází v úvahu zejména v případě hospodářských zvířat nebo chovatelských stanic. Výpočet takto vzniklé škody pak bude pravděpodobně otázkou pro znalce.

Máme tu však i samotného majitele, jeho **citový vztah** ke zvířeti nebo jeho **závislost** na zvířeti vycházející ze sociálních vazeb (dlouhodobé soužití) či faktické závislosti (slepecký pes).

Podle § 2971 o.z. (Náhrada nemajetkové újmy) *odůvodňují-li to zvláštní okolnosti, za nichž škůdce způsobil újmu protiprávním činem, zejména porušil-li z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost, anebo způsobil-li újmu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvlášť zavrženíhodné, nahradí škůdce též nemajetkovou újmu každému, kdo způsobenou újmu důvodně pociťuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.* Při náhradě škody se tedy vlastník zvířete může domáhat nejen náhrady škody shora uvedené, ale rovněž náhrady újmy nemajetkové, tedy přiměřeného **zadostiučinění** za tuto škodu. Její výše bude nejspíše otázkou judikatury.

Shrneme-li si to musíme brát v úvahu tyto druhy škod:

- obecná cena zvířete
- účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví zraněného zvířete
- ušlý zisk
- nemajetková újma

4. Škoda způsobená zvířetem

4.1. Majetková a nemajetková újma

Dle Čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod **vlastnictví zavazuje**. *Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.* Zvíře již není posuzováno jako věc, ale jako živý tvor. Nicméně principiálně není způsobilé k právnímu jednání a nemůže tedy nést za své jednání ani odpovědnost. Tuto za zvíře nese jeho vlastník. Určité změny doznala odpovědnost vlastníka zvířete s novým občanským zákoníkem, kterým byla zavedena **odpovědnost objektivní** jako protiva há rizika, které sebou nese ne vždy předvídatelné chování a chov zvířat.

Dle ust. § 2933 o.z. způsobí-li škodu zvíře, nahradí ji jeho vlastník, ať již bylo pod jeho dohledem nebo pod dohledem osoby, které vlastník zvíře svěřil, anebo se zatoulalo nebo uprchlo. Osoba, které zvíře bylo svěřeno nebo která zvíře chová nebo jinak používá, nahradí škodu způsobenou zvířetem společně a nerozdílně s vlastníkem.

Zkoumání vzniku odpovědnosti se zde redukuje pouze na příčinnou souvislost. Povinnost hradit újmu se pak ukládá za škodlivý výsledek bez ohledu na to, zda k němu došlo zaviněním, nebo nezaviněně. Majitel či chovatel zvířete by měl předpokládat, že může dojít k nepřiměřenému a nebezpečnému chování zvířete, a měl by na takovou situaci být teoreticky i prakticky připraven tak, aby ji zvládl. Na odpovědnost nemá vliv ani skutečnost, že se zvíře např. zatoulalo či jej majitel svěřil do péče jiné osoby (dítěte). V případě, že by mezi vlastníkem a osobou, které bylo zvíře svěřeno existoval nějaký závazek související se svěřením zvířete (hotel pro psy, jezdec na půjčeném koni), není vyloučený následný regres majitel vůči tomu, komu pes utekl, tedy že by se majitel domáhal náhrady škody, kterou byl povinen uhradit (§ 2917 o.z.). Vzhledem k objektivní odpovědnosti tedy není třeba řešit, zda se jedná o zkušeného chovatele psů či běžného laika - majitele. Odbornost, na rozdíl od jiných případů subjektivní odpovědnosti za škodu, nehraje roli (§2912 o.z.). Stejně tak není relevantní, jaké má zvíře vlastnosti. To, že pes je povahou agresivní a špatně vycvičený, nemění povinnost vlastníka k náhradě škody. Vliv ani nemá podnět, který způsobil škodné chování zvířete (zatroubení auta, nevhodná vakcinace), v úvahu by maximálně mohlo přicházet spoluzavinění (poškozený psa provokuje).

Vlastníka - majitel zvířete odpovídá za škodu jím způsobenou, aniž by se zkoumala otázka zavinění (úmysl, nedbalost). Odpovídá za vše, co zvíře provede, až na výjimky (viz níže), a domáhání se náhrady škody způsobené zvířetem bude zřejmě efektivnější.

Je-li vlastník bezpochyby zjištěn, což samozřejmě může být problém, a v tom já například vidím výhodu čipování psů, lze se již zabývat otázkou, jaké náhrady se lze na vlastníkovu domáhat. Obdobně jako v případě škody na zvířeti se lze domáhat majetkové újmy i nemajetkové újmy.

Majetkovou újmu mohou představovat poškozené věci (oděvy), účelně vynaložené náklady spojené s léčením (§ 2960), náklady pohřbu (§ 2961 o.z.) náhrada ztráty na výdělku po dobu pracovní neschopnosti (§ 2962 o.z.) a v případě závažnějších následků i po skončení pracovní neschopnosti - peněžité důchod tzv. renta, tedy zjednodušeně řečeno rozdíl mezi výdělkem, jakého poškozený dosahoval před vznikem újmy, a výdělkem dosahovaným po skončení pracovní neschopnosti (§ 2963 o.z.). Dále to mohou být náklady za poskytovanou bezplatnou práci žalovaným (§ 2965) a náklady na výživu pozůstalých (§ 2966 o.z.).

Nemajetkovou újmu pak bude dle zejména náhrada za způsobené duševní útrapy (§ 2956 o.z.), vytrpěnou bolest, případně ztížení společenského uplatnění (§ 2958 o.z.). Předmětem náhrady však mohou být při usmrcení či zvlášť závažném ublížení na zdraví i duševní útrapy rodinných příslušníků a osob blízkých (§ 2959 o.z.).

Pokud není možné uvedení do předešlého stavu, obvykle se nahrazuje jak majetková tak nemajetková újma v penězích. (§ 2951 o.z.). Zákon však nevyklučuje i jiný způsob zadostiučinění, v případě renty ve výjimečných případech připouští i odbytné. Nelze-li výši náhrady škody přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud.

4.2. Zvláštní případy zproštění odpovědnosti

Ve **zvláštních případech** se může majitele **zprostit odpovědnosti** (§ 2934, § 2935 o.z.) pokud:

- domácí zvíře slouží vlastníku k výkonu povolání (speciální určení, výcvik, služební pes) či k jiné výdělečné činnosti nebo obživě
- domácí zvíře slouží jako pomocník pro osobu se zdravotním postižením (slepecký pes)

musí se však **prokázat**, že **při dozoru** nad zvířetem **nezanedbal potřebnou pečlivost**, případně že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti

(např. slepecký pes, který je na vodítku a prodělal patřičný výcvik, v obchodě shodí zboží z regálu, protože se lekne nečekaného zvuku či se něčemu vyhýbá). Posouzení potřebné pečlivosti přitom bude záležet na konkrétním případě, zde jsou již povahové vlastnosti zvířete relevantní. Majitel musí zohlednit schopnosti a možnosti zvířete a učinit vše rozumně možné pro zamezení škody (plot, náhubek, dozor). Za stejných podmínek se povinnosti k náhradě zproští i ten, komu vlastník zvíře svěřil.

- dojde odejmutí zvířete (pokud tomuto nešlo rozumně zabránit)

majitel se zproští odpovědnosti i v případě odcizení - slovy zákona **odejmutí psa** ve smyslu § 2935 o.z., pokud prokáže, že tomuto **odejmutí nemohl rozumně zabránit**. Posouzení pojmu rozumné zabránění bude sice značně subjektivní, ovšem stále bude vycházet z objektivních okolností (zamčené kotce). To přináší vlastníku opět větší odpovědnost za zvíře. Těžko by toto zproštění se odpovědnosti přicházelo v úvahu například v případě přivázání psa před obchodem či poštou a jeho následném odcizení. V takovém případě odpovídá majitel společně a nerozdílně s osobou, která psa odejmula. Osoba, která psa odejmula, se zprostit povinnosti k náhradě nemůže vůbec.

Škoda způsobená zvířetem, které by bylo použito pouze jako živý nástroj (poštvaný pes, povel trhej), se podle výše uvedených ustanovení neposuzuje. V takovém případě je pes pouze nástrojem škůdce a odpovědnost nese škůdce sám za sebe.

4.3. Obecné okolnosti vylučují protiprávnost

Nejen ve vztahu ke škodě, ale obecně za protiprávní jednání nelze považovat činnost, kterou právo dovoluje, nebo kdy je jednání ospravedlnitelné. Jedná se plnění zákonných povinností (např. zadržení, vazba, exekuce) případně o výkon subjektivního práva - svépomoc definovanou v § 14 o.z., kdy každý si může přiměřeným způsobem pomoci k svému právu sám, je-li jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě. Obdobně jako v trestním právu, občanský zákoník upravuje situace, ve kterých sice někdo škodu způsobí, avšak vzhledem k okolnostem není povinen k její náhradě. Jedná se o instituty krajní nouze a nutné obrany představující legitimní prostředky obrany vlastních či jiných práv.

Navíc, dle stávající úpravy, je každý povinen nejen počínat si tak, aby škoda nevznikla (§ 2900 o.z.), ale dokonce zakročit v případě, že ji lze odvrátit (§ 2901 o.z.). Stejně tak se přenáší odpovědnost zakročit na poškozeného, pokud škodě zabránit může a neučinil tak (§ 2903 o.z.).

Podle § 2905 o.z. se jedná o **nutnou obranu** v případě, že někdo **odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvajících protiprávní útok** a způsobí přitom útočnickovi újmu. To neplatí, je-li zjevné, že napadenému hrozí

vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvracením útoku.

Musí být tedy odvrácen protiprávní útok, aktivní jednání, vůči osobě a zároveň tento útok musí být proti vůli této osoby. Pokud tedy napadne útočník jinou osobu nožem, není vyloučené použít psa jako zbraň. Naopak v případě útoku zvířetem se lze bránit i vůči majiteli, pokud zvíře použil jako zbraň. Zabití zvířete, pokud hrozí těžká zranění pokousáním, by nemělo jít k újmě obránce. Kritéria obrany jsou dána mírou hrozící škody a jsou volnější než už krajní nouze.

Podle § § 2906 o.z. se jedná o **krajní nouzi** v případě, že někdo *odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobí-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila, ledaže by majetek i bez jednání v krajní nouzi podlehl zkáze. To neplatí, vyvolal-li nebezpečí vlastní vinou sám jednající.*

Krajní nouze řeší kolizi dvou právních zájmů - alternativu nevyhnutelnosti, jde o zásah do sféry jiných práv při odvracení újmy. Na rozdíl od nutné obrany vývoj událostí směřuje k újmě, byť nebezpečí není bezprostřední. Původ rizika škody není v aktivním útoku, může se jednat i o přírodní síly apod. Proto je také krajní nouze omezena zásadou subsidiarity, kdy je relativně čas hledat řešení a najít to méně škodlivé. Příkladem může být pes na slunci v létě v autě. Vidím, že se dusí horkem. Vzhledem ke stávající úpravě je hodnota psa obecně vyšší než hodnota skla. Pak je na místě řešit, zda nalezneme majitele, kontaktujeme policii, ale uprostřed pusté krajiny nezbude než okno rozbít. Pokud by však pes byl agresivní a hrozila újma pokousáním, je zde opět riziko vyšší škody. I zde je hranicí míra škody, v případě krajní nouze nižší, neboť vychází z principu proporcionality. Vzniklá škoda by nesměla převýšit škodu hrozící.

Při posouzení, zda se jedná o nutnou obranu, anebo krajní nouzi, se přihlédne i k omluvitelnému vzrušení mysli (emoce, pohnutí mysli) toho, kdo odvracel útok nebo jiné nebezpečí. Zákon vyslovuje jistou shovívavost k hodnotícímu úsudku bránící osoby s ohledem na skutečnost, že se zpravidla jedná o kritickou situaci. Taková osoba má zároveň právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a újmy, kterou přitom utrpěl, i proti tomu, v jehož zájmu jednal, (§ 2907 o.z.). Náhrady však musí být přiměřená škodě, která hrozila.

Dle stávající úpravy, je každý nejen počínat si tak, aby škoda nevznikla (§ 2900 o.z.), ale dokonce zakročit v případě, že ji lze odvrátit (§ 2901 o.z.). Stejně tak

se přenáší odpovědnost zakročit na poškozeného, pokud škodě zabránit může a neučinil tak (§ 2903 o.z.).

4.4. Spoluúčast poškozeného na vzniklé újmě

Pokud škoda vznikla, případně se zvětšila také následkem okolností, které lze přičíst poškozenému, (klasicky např. dráždění psa nebo vstup na pozemek s cedulí varující před nebezpečným psem, cyklista jedoucí po chodníku na kole), povinnost majitele nahradit škodu se poměrně snižuje. Pokud se strany nedohodnou je to otázka pro soud, obdobně jako případné stanovení výše škody (analog. § 2955 o.z.).

5. Judikatura

NS 25 Cdo 3896/2007 Forma **prevenčního opatření směřujícího k zabránění možnosti způsobení škody** a k tomu, aby žalovaný měl **náležitý dozor nad svým psem**, záležela jen na něm a pokud se zdržoval se svými psy na veřejně přístupném místě, měl tomu přizpůsobit **výběr vhodných preventivních opatření** (např. náhubek, uvázání, délka vodítka, dohled apod.). Jak dovodila judikatura, **je povinností vlastníka, případně toho, komu vlastník psa svěří, zajistit psa takovým způsobem, aby zabezpečil ochranu okolí, zejména ostatních osob**. Pokud neprovede potřebná opatření, kterými by minimalizoval možné škodlivé chování psa a případné negativní následky takového chování, lze konstatovat, že nezabezpečil ochranu ostatních osob, ačkoliv mohl předpokládat, že pes může vlivem konkrétních okolností změnit své chování a být dokonce útočný a agresivní. **Majitel či chovatel zvířete by měl předpokládat, že může dojít k nepřiměřenému a nebezpečnému chování zvířete, a měl by být na takovou situaci připraven tak, aby ji zvládl**. Pokud se totiž rozhodne k chovu zvířete, je třeba, aby se seznámil se vším, co s tím souvisí, a je povinen se vždy postarat o to, aby předcházel možné škodě způsobené zvířetem. **Obsah jeho prevenční povinnosti přitom úzce souvisí také s místem, kde se chovatel se zvířetem nachází**, neboť odlišné povinnosti budou chovatele stíhat při jejich pobytu na místě, na němž přímo nehrozí vznik škody na zdraví či na majetku třetích osob s ohledem na všechny předvídatelné okolnosti, oproti místu, kde například zvýšený výskyt a pohyb osob možnost vzniku škody podstatně zvyšuje, a proto je nezbytné psa zabezpečit i za pomoci prostředků, jež by jinak situace nevyžadovala (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. 25 Cdo 3117/2006, 25 Cdo 2432/2008, publikovaný pod R 66/2009 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

25 Cdo 3117/2006

V konkrétní situaci posuzovaného případu s přihlédnutím ke všem v řízení zjištěným okolnostem se dalo objektivně předpokládat nebezpečí vzniku škody při možném kontaktu psa s dětmi hrajícími si v blízkém okolí, jejichž pohyb nelze dopředu předvídat. Pes žalovaného sice ležel na dece v jeho bezprostřední blízkosti a byl plně pod jeho kontrolou, avšak nelze přehlédnout, že se žalovaný vypravil se psem na veřejné místo, využívané za

teplých dnů jako pláž, kde se nacházelo za příznivého počasí **velké množství lidí, což ve svém důsledku klade vyšší nároky na splnění prevenční povinnosti** žalovaného, který na takovém místě **musí dbát zvýšené opatrnosti a obezřetnosti**. Z tohoto důvodu je také nutné dovodit **povinnost žalovaného zabránit možnému kontaktu jeho psa s další osobou na takto frekventovaném místě**. Samotná skutečnost, že pes bez náhubku a vodítka ležel na dece se svým pánem, evidentně nebyla dostatečným opatřením k zabránění vzniku škody na zdraví dítěte při kontaktu se psem. S ohledem na okolnosti vzniku škody na zdraví žalobkyně nelze příčinu jejího zranění označit za náhodu, k jejímuž naplnění sám žalovaný nepřispěl. Není proto správný závěr odvolacího soudu (i soudu prvního stupně), že žalovaný svým jednáním (ani opomenutím) vůbec neporušil § 415 občanského zákoníku, a že tak nebyly naplněny předpoklady jeho odpovědnosti za škodu podle § 420 odst. 1 občanského zákoníku. S odvolacím soudem se lze ztotožnit potud, že **matka poškozené spoluzpůsobila vzniklou škodu, neboť zanedbala řádný dohled nad dcerou, a že příčiny vzniku škody na zdraví žalobkyně v podstatné míře spočívají v chování poškozené a její matky**.

25 Cdo 5030/2007 Okolnost, že jezdce neměla možnost ovlivnit chování koně, když ji shodil a vymkl se jí z kontroly, neznamená, že splnila vše, co lze v rámci prevenční povinnosti od jezdce či průvodce koně požadovat. Chovatel nebo ten, kdo chce převzít zvíře, byť dočasně do své péče, se má seznámit se vším, co s tím souvisí, a měl by předpokládat, že vlivem konkrétních okolností může zvíře změnit své chování a může být dokonce pro své okolí nebezpečné. Je proto povinen se vždy postarat o to, aby předcházel možnému vzniku škod, jež je zvíře schopno ve svém okolí způsobit, a pokud není na takovou možnou situaci připraven tak, aby ji zvládl, porušuje svou prevenční povinnost už tím, že se pohybuje se zvířetem v místech, kde ke škodě na životě, zdraví a majetku jiných, může dojít. Takovým místem bezesporu je i veřejně přístupné prostranství poblíž městské komunikace. Obsah prevenční povinnosti souvisí také s místem, kde se chovatel se zvířetem nachází, neboť odlišné povinnosti budou chovatele stíhat na místě, na němž přímo nehrozí vznik škody na zdraví či na majetku třetích osob s ohledem na všechny předvídatelné okolnosti, oproti místu, kde se možnost vzniku škody podstatně zvyšuje, což ve svém důsledku klade vyšší nároky na splnění prevenční povinnosti.

7 As 29/2013-24 (§ 2 odst. 2, § 50 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., § 28 odst. 5, § 76a odst. 4 písm. a) zákona č. 119/2002 Sb.)

Uplatnění zásady subsidiarity jakožto podmínky pro posuzování existence krajní nouze není omezeno toliko na trvání samotného konfliktu, ale i na skutečnosti jemu předcházející. Majitel či chovatel zvířete by měl předpokládat, že může dojít k nepřiměřenému a nebezpečnému chování zvířete, a měl by na takovou situaci být teoreticky i prakticky připraven tak, aby ji zvládl. Není možné se odvolávat na obranu svého majetku za situace, kdy by bylo možno řešit situaci zcela jinak, bez nutnosti použití zbraně.

8 Tdo 90/2016-30 K tomu je však třeba zdůraznit, že takovým nebezpečným střetům s **volně se pohybujícími zvířaty na pozemních komunikacích** a z nich plynoucím těžkým

následkům na zdraví či životech lidí nezamezuje jen speciální povinnost zakotvená v § 60 odst. 11 zák. č. 361/2000 Sb., upravující pravidla pro chovatele, vlastníky či jiné osoby pečující o psy, jestliže se pohybují na pozemních komunikacích, ale rovněž obecně vymezená prevenční povinnost podle § 2900 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění (dále obč. zákoník), podle níž, vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo vlastnictví jiného. Tato **prevenční povinnost má subsidiární povahu ve vztahu ke konkrétně v této věci zjištěné povinnosti podle § 60 odst. 11 zák. č. 361/2000 Sb.** Podle tohoto ustanovení o prevenční povinnosti se přitom posuzuje i odpovědnost chovatele za škodu způsobenou domácím zvířetem, a to z hlediska potřebného dozoru nad chovaným zvířetem, neboť jeho **majitel je povinen učinit potřebná opatření k tomu, aby zvíře nemohlo způsobit škodu;** forma opatření přitom záleží na okolnostech konkrétního případu [srov. přiměřeně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2004, sp. zn. 25 Cdo 972/2003 (uveřejněný pod č. 29/2004-C 2565 v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu). Uvedené vyplývá zásadně z toho, že **základní povinností vlastníka chovaného zvířete, v daném případě psa, je zajistit jeho pohyb takovým způsobem, aby byla zabezpečena ochrana okolí,** zejména života jiných osob, a chovatel je povinen předcházet možnému vzniku škod, jež je zvíře schopno ve svém okolí způsobit, a pokud není na takovou možnou situaci připraven tak, aby ji zvládl, porušuje tím svou prevenční povinnost už tím, že se zvíře pohybuje v místech, kde ke škodě na životě, zdraví a majetku může dojít [srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. 25 Cdo 3117/2006 (uveřejněný pod č. 66/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), či ze dne 24. 2. 2010, sp. zn. 25 Cdo 5030/2007, a další].

25 Cdo 972/2003 Jestliže v řízení bylo prokázáno, že **pes žalovaného volně pobíhal bez dozoru po veřejné komunikaci a způsobil dopravní nehodu,** při níž byl poškozen automobil žalobce, je zřejmé, že **žalovaný kritického dne nevykonával nad svým chovaným zvířetem náležitý dozor** a že jako jeho majitel si nepočínal tak, aby se pes nezaběhl na silnici, a neučinil tedy vše, aby zabránil vzniku škody; již tím je z občanskoprávního hlediska dáno protiprávní jednání (opomenutí) žalovaného podle § 420 odst. 1 obč. zák., přičemž zavinění ve formě nevědomé nedbalosti se předpokládá. Forma prevenčního opatření směřujícího k tomu, aby žalovaný měl náležitý dozor nad svým psem, záležela jen na žalovaném jako na jeho chovateli, když **žádný právní předpis neurčuje, jak má být pes zajištěn** (uvázán, umístěn v boudě, v oplocení atd.), a ani neurčuje, jaká má být síla drátěného pletiva, kterým má být kotec psa tohoto kterého plemene, stáří a velikosti obehnán, vybudován a proti úniku zvířete zabezpečen. **Bylo tudíž na žalovaném, aby učinil vše pro to, aby vzniku škody zabránil,** a z tohoto hlediska **není proto rozhodující, jakým způsobem byl kotec vybudován, nýbrž to, že pes z něj uvedeného dne unikl, pohyboval se po veřejné komunikaci a v důsledku střetu s automobilem žalobce, způsobil na vozidle škodu.**

8 Tdo 1509/2014 V případě takto vymezeného nedbalostního jednání obviněného není rozhodující, že **právní předpis neurčuje podmínky pro zabezpečení zvířete proti úniku,**

neboť je to **chovatel, kdo odpovídá za škodu, kterou zvíře uniklé na veřejnost způsobilo, a to bez ohledu na to, jakou formu preventivního opatření směřujícího k náležitému dozoru nad svým zvířetem zvolil** (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2004, sp. zn. 25 Cdo 972/2003, uveřejněný v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu, roč. 2004, seš. 29 pod č. C 2565). Rovněž zákon ani jiný obecně závazný právní předpis nestanoví konkrétní podmínky, za nichž je chovatel povinen pečovat o psa tak, aby nedošlo ke škodám. Forma opatření proti úniku psa záleží jen na jeho chovateli, přičemž žádný právní předpis neurčuje, jak má být pes zajištěn (uvázan, umístěn v boudě, v oplocení atd.). Je proto na každém chovateli, jak v rámci své péče o psa zajistí, aby bylo zabráněno či zamezeno v možnosti jeho úniku a vzniku újmy jinému. **V případě, že chovatel přenechá, byť zčásti, své povinnosti vůči chovanému psu jiným osobám, aniž by určil, jak mají při zajištění bezpečnosti postupovat, a tyto osoby neučiní vše potřebné, aby pes neunikl z prostor, které mu jsou vymezeny, a pes se dostane bez dozoru do volného prostranství, kde jinému způsobí újmu na zdraví, jde o případ porušení obecné preventivní povinnosti**, v důsledku níž vzniká odpovědnost za škodu ve smyslu § 420 a § 415 obč. zák. Při způsobení újmy na zdraví, ke které je dáno zavinění obviněného, nastupuje rovněž trestněprávní odpovědnost podle norem trestního práva. Jestliže soudy v jednání obviněného spatřovaly porušení obecné preventivní povinnosti zakotvené v § 415 obč. zák., v jehož důsledku vznikl škodlivý následek relevantní z hlediska norem trestního práva, rozhodly zcela v souladu s citovanými pravidly i s platnou civilně právní i trestně právní judikaturou, podle níž obsah **preventivní povinnosti úzce souvisí s konkrétními okolnostmi, zejména místem, kde se chovatel a zvíře nacházejí.**